
Katedra fotografie FAMU v Havaně – počátek česko-kubánské spolupráce při ochraně fotografického kulturního dědictví?

Department of Photography of Film and TV School of Academy of Performing Arts (Prague) in Havana – Starting Czech-Cuban collaboration in protecting the photographic cultural heritage?

Petra Vávrová / Národní knihovna ČR (The National Library of CR), Libor Jůn / FAMU (Film and TV School of Academy of Performing Arts in Prague)

Resumé:

V průběhu roku 2014 realizovali pracovníci oboru Restaurování fotografie na pražské FAMU vědecký projekt společně s vědeckými institucemi na Kubě, především s Fototékou města Havany. V rámci projektu se uskutečnily dvě pracovní cesty českých odborníků na Kubu, v jejichž průběhu byla stanovena témata pro společné činnosti a vytypovány nejohroženější části fotografického kulturního dědictví na Kubě resp. v Havaně. Projekt zahrnoval praktický workshop a konferenci zaměřenou na konzervaci a restaurování různých historických fotografických technik. Hlavním cílem workshopu byl průzkum fotografických sbírek v Havaně a výuka odborných pracovníků v hlavních kulturních institucích v Havaně různých konzervačních a restaurátorských technik fotografií. Česká delegace mj. navštívila kubánskou Národní knihovnu José Martího, Národní archiv a Kubánský historický institut, zaměřený na moderní dějiny Kuby v 19. a 20. století. Ve všech těchto institucích měla možnost shlédnout mimořádně zajímavé fotografické sbírky a fondy a případně doporučit zlepšení v péči o ně. Naplánovaný program pro loňský rok byl úspěšně dokončen a je předpokládána další spolupráce v roce 2015.

Klíčová slova: konzervace, restaurování, kulturní dědictví, fotografie, historické fotografické techniky, Kuba, Havana

Summary:

In the course of 2014 a joint scientific project was carried out by experts in the field of photography restoration at the Prague FAMU Academy together with certain scientific institutions on Cuba, in particular the Photo-Theque of the City of Havana. Two working visits of Czech specialists in Cuba took place during which the topics for common activities were agreed and the most endangered parts of the photographic cultural heritage in Cuba, or rather in Havana, were determined. The project covered also a practical workshop and a conference focusing upon the preservation and restoration of pictures made by all sorts of historical photographic techniques. The main purpose of the workshop consisted in exploring photographic collections in Havana and training professionals in a number of cultural institutions how to apply conservation and restoration techniques in photography. The Czech delegation also visited the José-Martí-National Library, the National Archives and the Cuban Institute of History with special orientation upon modern history of the 19th and 20th century. The delegation was offered insight into the exceptionally interesting collections and funds of photography of all these institutions, resulting into suggestions of possible improvements of specific care. The programme scheduled for 2014 having been successfully met, continuing collaboration in 2015 is envisaged.

Keywords: conservation, restoration, cultural heritage, photography, historical photographic techniques, Cuba, Havana

¹ Vznik této studie byl finančně podpořen z institucionální podpory poskytnuté MŠMT ČR v roce 2014 Studentské grantové soutěži AMU v rámci projektu „Fototéka města Havany. Ochrana, péče a interpretace fotografického fondu se zaměřením na daguerrotypie a odvozené techniky“.

Úvod

Vzájemně česko-kubánské vztahy mají dlouholetou tradici a přesto, že jejich intenzita byla v posledních letech značně kolísavá, mohou být pro obě strany více než prospěšné. Kuba je totiž nejen největším ostrovem v Karibském moři, ale rovněž i přirozeným centrem celého Karibiku. To plyne jak z jejího výhodného geografického umístění (včetně existence vynikajících přirozených přístavů v Havaně či v Santiagu de Cuba), tak z mnoha dalších tradičních výhod tohoto ostrovního státu, včetně velmi dobré úrovně vzdělání obyvatel atd. Zdejší revoluční režim konstituovaný v 60. letech 20. století, znamenající mj. důslednou společenskou centralizaci, přinesl pro Kubu a její mezinárodní postavení mnoho obtíží. Hospodářské komplikace a několik kol drastických úsporných opatření se nepříznivě projevily mimo jiné na stavu kubánského kulturního dědictví, kterému je i přes značně nepříznivé domácí podmínky věnována značná péče, s ohledem na skutečnost, že Kuba vždy patřila k nejvýznamnějším oblastem zdejšího hispánského světa.²

UVědomění si všech těchto aspektů vedlo v průběhu roku 2013 k rozhodnutí zahájit odbornou spolupráci mezi oborem Restaurování fotografie Katedry fotografie FAMU (dále také KF FAMU) a příslušnými paměťovými kubánskými institucemi, zabývajícími se péčí o fotografické sbírky a fondy.³ Základem této spolupráce, zaměřené na zvyšování účinnosti péče o fotografické médium uložené v kubánských veřejných sbírkách, byla aplikace zkušeností pedagogů restaurátorského oboru na kubánské podmínky, a to za aktivní účasti studentů oboru.

Jestliže na české straně byl odborným garantem projektu výše zmiňovaný obor Restaurování fotografie, na straně kubánské šlo hlavně o Historickou fototéku města Havany. Ta je jednou z největších kubánských fotografických institucí muzejního a archivního charakteru.⁴ Její činnost je zaměřena hlavně na fotografickou dokumentaci vývoje hlavního kubánského města a sbírka fototéky zahrnuje snímky od 40. let 19. století až po současnost. Zároveň disponuje i reprezentativním průřezem kubánské fotografické tvorby 19. a 20. století. Ta vzhledem k promítnutí mnoha vlivů místních, španělských a severoamerických patřila vždy k tomu nejlepšímu, co v dané oblasti vznikalo. Kubánská tvorba mapující události castrovské revoluce poté dala vzniknout i takovým fotografiím, které se staly pevnou součástí dějin světové fotografie.⁵ S italskou pomocí byl v havanské fototéce vybudován částečně klimatizovaný depozitář a velmi účelně vybavená konzervátorská dílna, zaměřená ovšem prioritně na práci s papírem (rukopisy, grafika, kresba). Obdobně místní konzervátoři jsou velmi dobře vyškoleni jak po stránce praktické, tak i teoretické.

² V českém prostředí jsou k otázce kubánských dějin mj. k dispozici následující texty: OPATRŇY, Josef. *Stručná historie států – Kuba*. Praha: Libri, 2002; GOTT, Richard. *Kuba – Nové dějiny*. Praha: BB Art, 2005.

³ K tomuto zdánlivě nesystémovému rozhodnutí vedlo hned několik důležitých motivů: restaurátorský obor dlouhodobě buduje síť zahraničních kontaktů, které podle možností reprezentují různá prostředí či tradice péče o fotografický materiál, a současně s tím se nabízel využít významných aktivit krajanské kolonie v Havaně, tak, aby celá záležitost získala dlouhodobější perspektivu.

⁴ Fototéka je součástí Kanceláře historika města Havany (Oficina del Historiador de la Ciudad de La Habana) – úřadu, který zajišťuje památkovou ochranu havanského tzv. Starého města. Kancelář vznikla v roce 1938. Viz <http://www.ohch.cu/oficina-del-historiador/>.

⁵ Jde hlavně o „ikonické“ fotografie hlavních protagonistů revoluce – Fidela Castra či Ernesto „Che“ Guevary, jimiž se proslavil kubánský fotograf Alberto Korda (1928–2001), fotografie z období tzv. Karibské krize a mnohé další. Zajímavost nepostrádá ani současná kubánská fotografická tvorba, byť její ohlas je vázán především na středo- a jihoamerický region.

V rámci projektu se uskutečnily dvě cesty pedagogů a studentů KF FAMU do Havany – první jako přípravná, mj. zaměřená na seznámení se s kubánským odborným prostředím a institucemi, a druhá na podzim roku 2014, při níž byly organizovány společná odborná konference, praktické dílny a uskutečnila se intenzivní jednání o možnostech další spolupráce v oblasti ochrany fotografických materiálů. Dvoutýdenní bohatě naplněný program připravený pedagogy a studenty oboru umožnil další vzdělávání kubánského odborného personálu a naznačil možnosti pro další vzájemné odborné kontakty.

První pobyt v Havaně

První cesta do Havany se uskutečnila od 2. do 6. června 2014 a účastnil se jí vedoucí oboru Restaurování fotografie KF FAMU Libor Jůn a externí spolupracovnice oboru a ředitelka Odboru ochrany knihovních fondů v Národní knihovně ČR Petra Vávrová. Cílem této první cesty bylo zmapovat situaci na Kubě, navštívit pracovníky v jednotlivých paměťových institucích a dohodnout další možný postup, a to i s ohledem na proponovanou podzimní konferenci a praktické dílny. Nutné bylo především zjistit, jaké na Kubě existují klimatické a prostorové podmínky pro ukládání fotografických sbírek i papírových dokumentů a knih, jaké znalosti a dovednosti mají místní restaurátoři, jaké metody používají, s jakými problémy se potýkají, jaké vybavení je na Kubě k dispozici a následně naplánovat výuku, konzultace a náplň praktických dílen pro vybrané pracovníky z místních institucí.

V pondělí 2. června 2014 kurátorka Gloria Álvarez Frigola přivítala českou delegaci v budově Fototéky města Havany, seznámila ji se svými kolegy a po celý týden představovala ucelené sbírky, např. tzv. „fotografií v krabičkách“⁶, což jsou daguerrotypie⁷,

Obr. 1 Průzkum fyzického stavu sbírky „fotografií v krabičce“ ve Fototéce města Havany

Obr. 2 Detailní průzkum fyzického stavu a různých typů poškození sbírky daguerrotypií ve Fototéce města Havany

⁶ Tento termín používá kubánská strana pro ty fotografické techniky, u nichž se předpokládá nákladnější či komplikovanější adjustace výsledného fotografického díla – a to buď přímo v kazetě, „krabičce“, případně v rámečku.

⁷ Daguerrotypie – fotografická technika spočívající ve zcitlivování postříbřené, vyleštěné měděné desky pomocí par jódu. Po expozici se latentní obraz vyvolával parami rtuť. Ustalování obrazu se provádělo v roztoku chloridu sodného, v pozdější době v thiosíranu sodném. Stabilizace obrazu se ještě prováděla zlatými solemi.

ambrotypie⁸ a ferrotypie⁹ (viz obr. 1 a 2), dále pak skleněných i plastových negativů (obr. 3), pozitivů, fotoalb atd. Hovořilo se také o podmínkách uložení, jelikož RH vzduchu může v Havaně dosáhnout hodnoty až 90–95 %, což se velmi negativně odráží na nebezpečném rozvoji plísní. V rámci prvotního průzkumu se pozornost zaměřila především na sbírku tzv. „fotografií v krabičkách“, která zahrnuje 36 daguerrotypů, 65 ambrotypií a 50 ferrotypů. Tyto počty bude nutno ovšem ještě upřesnit, protože ne vždy jsou příslušné fotografické techniky správně identifikovány.

Obr. 3 Prohlídka a průzkum fyzického stavu a různých typů poškození sbírky skleněných negativů ve Fototéce města Havany

V dokumentaci o předchozím restaurování vybraných daguerrotypů byla nalezena také zpráva o elektrolytickém, resp. elektrochemickém čištění obrazu, kterou sepsali Monique Fischer z Northeast Document Conservation Center (NEDCC)¹⁰ a Gary Albright z Canadian Conservation Institute (CCI)¹¹. Tímto postupem bylo restaurováno 7 daguerrotypů a 3 ambrotypie s relativně dobrým výsledkem, ovšem bez garance trvalejší kvality výsledného obrazu. V případě sbírky „fotografií v krabičkách“ se během týdenní práce uskutečnil podrobný průzkum jejich fyzického stavu. Místní formulář pro obecný popis, včetně uvádění rozměrů a slovního popisu stavu objektu, se ukázal jako příliš stručný. Problémem byly také obálky na fotografie, ty byly vystřiženy značně nepřesně a z papírů nevhodné kvality. Ve sbírce se rovněž vyskytoval hmyz.

Dále proběhla prohlídka depozitářů Fototéky města Havany. V hlavním depozitáři, kde ale úřadují i samotní pracovníci, jsou uloženy kromě novodobých fotografických materiálů i nitrátové a acetátové negativy, spolu s dalšími technikami. Klimatizace depozitářských prostor je sice zavedena, ale v důsledku nestability elektrické sítě často nefunguje. Stejně tak byla mimo provoz i vestavěná klimatizovaná komora a některá

⁸ Ambrotypie – fotografická technika, kdy se vytvářel negativní obraz mokřým kolódiovým procesem na skleněné desce podložené černým materiálem (textilem) nebo natřené černým lakem. Negativní obraz byl záměrně podexponovaný, aby se jevil na tmavém pozadí jako pozitivní, tj. kolódiový pozitiv.

⁹ Ferrotypie – fotografická technika, kdy se vytvářel negativní obraz mokřým kolódiovým procesem, v pozdější době suchým želatinovým procesem na železném plechu. Negativní obraz byl záměrně podexponovaný, aby se jevil na tmavém pozadí jako pozitivní.

¹⁰ Viz <https://www.nedcc.org/>.

¹¹ Viz <http://www.cci-icc.gc.ca>.

Obr. 4 Návštěva konzervátorské a restaurátorské dílny papíru a knih v přízemí Fototéky města Havany

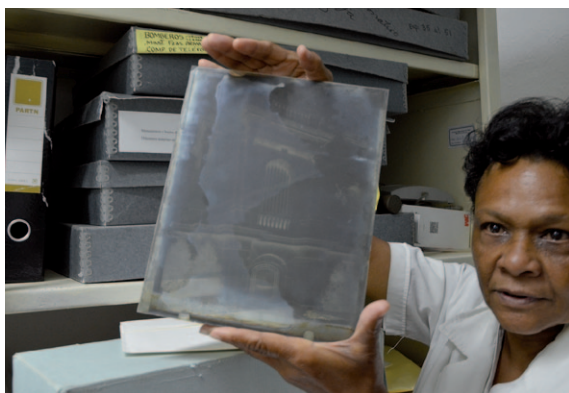

další zařízení získaná z programů zahraniční pomoci. Na stejném podlaží jsme navštívili i další depozitář, kde bylo uloženo na regálech asi 14 000 kusů velkoformátových skleněných negativů. Negativy byly adjustovány v papíru nevhodné kvality a v lepenkových krabicích neznámého složení. Část negativů byla zcela rozlámaných a degradovaných.

Druhý den, 3. června 2014, proběhla návštěva konzervátorské dílny v přízemí Fototéky (obr. 4). Zde jsou mj. pracoviště restaurování papíru, dále knihařská dílna, chemická laboratoř, laboratoř archeometrie (XRF spektrometrie), mikrobiologická laboratoř a další odborné úseky. Vybavení restaurátorského ateliéru pro restaurování papíru zahrnuje běžné vybavení restaurátorských ateliérů, stoly a pracovní nástroje, výrobu deionizované vody, pH metr s dotykovou i výluhovou elektrodou, pH papírky, papšer, řezačku na pasparty (různých tvarů a výsečí), digestoř, vany, role různých japonských i jiných papírů, tři různé druhy lepenky apod. Šlo o pracoviště dobře vybavené, udržované, dobře zorganizované a rovněž i s personálem na vysoké odborné úrovni. Sousední dílna určená pro opravy hodin a drobných mechanických přístrojů byla skutečným řemeslnickým „rájem“ a svědčila o zájmu a soustředěné činnosti.

Ve středu 4. června 2014 navštívila česká minidelegace pracoviště pro konzervaci a správu sbírek v kubánském Národním archivu¹². Také tento archiv spravuje nemalou kolekci fotografií a negativů. Zsvěcenou průvodkyní byla Marta Casals, kurátorka fotografického archivu (obr. 5). Fotografická sbírka je velmi dobře zpracována a vedena. V archivu mají celkem 61 390 kusů fotografií, z toho jednu daguerrotypii, která byla

Obr. 5 Návštěva depozitáře fotografických materiálů v Národním archivu Kuby a ukázka typických poškozených skleněných deskových negativů

¹² Kubánský národní archiv vznikl v roce 1840, na současné adrese sídlí od roku 1944.

opět restaurována Gary Albrightem, 36 ferotypií, 3 techniky na skle, patrně opalotypie¹³. O sbírku pečují dvě restaurátorky papíru a knihařka, disponující běžně vybaveným pracovištěm. K uložení fotografií je zde vybudovaný klimatizovaný depozitář s ne zcela vhodnými regály z dřevotřísky. Díky značnému nasazení se daří tento malý depozitář ve sklepech budovy klimatizovat na teplotu 16–18 °C a 65–70 % RH. Regály jsou vyvýšené, aby pod nimi proudil vzduch. Fotografie jsou ukládány do papírových krabic v papírových obálkách. Papírové obálky se produkují přímo v archivu z nekyselého papíru a lepí se metylcelulózou. Aktuálním problémem jsou fotografická alba. Těch je v archivu uložena celá řada a většinou jsou bohužel ve velmi špatném fyzickém stavu. Při české návštěvě bylo právě jedno konzervováno – fotografie byly sejmuty a následně umístěny na nové listy z nekyselého papíru. V zásadě dobrý postup kazilo jen poněkud ledabylé zpracování a patrný chvat v práci restaurátorky.

Ve čtvrtek 5. června 2014 proběhla návštěva Národní knihovny José Martího, sídlící na Plaza de la Revolución. Národní knihovna byla založena v roce 1901, ale v budově na Plaza de la Revolución sídlí od roku 1958. Knihovna spravuje asi 4 miliony svazků. Ve sbírkách je kromě historických i novodobých knih také asi 400 fotoalb, 2 daguerrotypie a některé další techniky, albuminové fotografie apod. I zde se obálky na fotografie vytvářejí vlastními silami. Ukázka ruční výroby obálek na fotografie proběhla v restaurátorském pracovišti v suterénu budovy. Jako lepidlo se užívá polyvinylacetátová disperze a hlazený papír. Dva konzervátoři vyřezávají nebo vystřihují obálky podle lepenkové šablony. Fotografie jsou ukládány do obálek pohromadě po mnoha kusech, což je dáno i nutností co nejvíce šetřit používaný materiál.

V budově knihovny není zavedena klimatizace, pouze některá patra jsou dodatečně klimatizována. Budova je však vybudována z „kubánského“ mramoru se schopností částečné regulace teploty, zbytek poté obstarává systém větrání a žaluzií. Knihovni mikrobioložka prozradila, že hlavním problémem je zde hmyz: dvakrát ročně se plynuje Permetrinem, dezinfekce se nedělá chemicky, ale jen mechanickým odstraněním. Pokud jsou nalezeny plesnivé knihy, putují do karantény a v zahradě jsou sušeny na slunci a následně mechanicky očištěny.

V pátek 6. června 2014 proběhla návštěva projektového oddělení v Cooperación Internacional, Oficina del Historiador de la Ciudad de la Habana v bývalém Burzovním paláci. Tato nadřízená složka Fototéky organizující zahraniční kontakty kladně zhodnotila český návrh na uskutečnění společné odborné konference a workshopu a tak mohlo být rozhodnuto, že se na podzim roku 2014 uskuteční konference a workshop pro české a kubánské účastníky.

Druhý pobyt v Havaně – podzimní běh projektu

Druhá část projektu se po nutných přípravách odehrála v říjnu 2014 – tj. se začátkem zimního studijního semestru v ČR. Konkrétně pak ve dnech 7. až 9. října 2014 se v Havaně, ve Fototéce města Havany, uskutečnila mezinárodní odborná konference „Taller

¹³ Opalotypie – fotografická technika, kdy se vytvářel obraz mokřým kolódiovým procesem, v pozdější době suchým želatinovým procesem na opakním, průsvitném bílém skle.

de Restauración de Fotografía¹⁴ za účasti přednášejících z České republiky a Kuby. Na třídní konferenci přednášeli pedagogové a studenti oboru Restaurování fotografie z pražské FAMU, kteří představili své práce a poznatky získané za dobu fungování oboru. Z kubánské strany prezentovalo své příspěvky několik místních odborníků – ti se věnovali především domácím problémům a zkušenostem, chtěli se také pochlubit svými sbírkami a zajímavými exempláři (obr. 6). V tomto ohledu byly přednesené příspěvky velmi otevřené a řečníci velmi jasně hovořili o problémech způsobených přebíráním zahraničních vzorů, často na kubánské podmínky jen velmi nesnadno aplikovatelných. Z publika bylo položeno mnoho dotazů – ty byly většinou zacíleny na konkrétní zkušenosti a problémy. Publikum tvořené až 60 osobami tvořil odborný personál z celé řady kubánských institucí, které tak či onak pečují také o fotografické sbírky.¹⁵

Na jednání konference navázal workshop uskutečněný ve dnech 13. až 17. října 2014 v restaurátorské dílně havanské fototéky. Tématem těchto dílen byla výuka praktických

Obr. 6 Hlavní organizátorka a přednášející paní Gloria Álvarez Frigola na mezinárodní odborné konferenci „Taller de Restauración de Fotografía“ ve Fototéce města Havany

¹⁴ Proslovené přednášky na konferenci byly následující:

7. 10. 2014:

L. Jůn: Představení programu restaurování fotografie, tzv. česká restaurátorská škola a nejstarší fotografické techniky v ČR; P. Vávrová: Daguerrotypie, ambrotypie, ferrotypie – „techniky v krabičce“, technologie a způsoby výroby, degradační faktory a projevy poškození, materiály vhodné pro konzervaci a restaurování; P. Vávrová: Průzkum fyzického stavu fotografických materiálů – předvedení atlasu poškození, resp. databáze; L. Jůn, B. Gajewská: Zkušenosti se správou fotografických sbírek z kulturních institucí v ČR; M. Pardillo: Představení restaurování „fotografií v krabičce“

8. 10. 2014:

P. Vávrová: Preventivní konzervace – podmínky uložení a ochranné obaly pro daguerrotypie, ambrotypie, ferrotypie – kalkulátor na výpočet životnosti organických materiálů; P. Vávrová: Biologické a mikrobiologické napadení sbírek – druhy a projevy poškození, metody dezinfekce a dezinsekce; P. Vávrová: Metoda dezinsekce v plastových fóliích s absorbéry kyslíku – teorie a praktická ukázka a zabalení konkrétních exemplářů; L. Jůn, L. Lesenská: Proč (ne)digitalizovat fotografie – několik poznámek k digitalizaci fotografických sbírek a fondů; L. M. de Oca: Experimenty a restaurování fotografických materiálů v Republice Kuba

9. 10. 2014:

P. Vávrová: Skleněné negativy – degradace a poškození, metody konzervace a restaurování, uložení skleněných negativů – teorie a praktické ukázky fixace rozbitých skleněných negativů na novou podložku; B. Gajewská: Diapozitivy a jiné pozitivky na skleněné podložce; A. Huňková: Želatinové negativy se skleněnou podložkou; L. Jůn: Možnosti spolupráce v oblasti ochrany fotografických materiálů; G. Alvarez y Mayelin Lianos: Restaurování a konzervace fotografických materiálů v tropickém klimatu

¹⁵ Jednalo se především o zástupce Národního archivu, Národní knihovny, Kubánského historického institutu, Kubánské fototéky (Fototeca de Cuba), studenty restaurátorských a fotografických oborů, případně další zájemce z řad místní odborné veřejnosti.

konzervátorských zásahů na fotografickém materiálu. Na počátku akce jsme předali sady restaurátorských nástrojů a základního vybavení, dále seznámili účastníky se zásadami bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci a poté již se zásadami zásahů na fotografiích. Nakonec byli účastníci rozděleni do dvojic pro práci na konkrétních vzorcích fotografií. Dohled nad jednotlivými pracovními kroky měli a konzultace vykonávali studenti a pedagogové oboru. V průběhu pětidenní společné intenzivní práce se její účastníci seznámili s čištěním fotografií od prachu a nečistot, naučili se, jak odstraňovat různé druhy pásek, přelepů či nečistot, a to jednak mechanicky a jednak pomocí různých nástrojů a rozpouštědel.

Součástí výuky byla i příprava lepidel, roztoků různých látek (metylcelulózy – Klucel G, Tylose MH 300 a MH 3000, želatiny, škrobu apod.). Dále proběhla praktická výuka výroby ochranných obalů (obálek, krabic) z nekyselých archivních lepenky, diskutovalo se o chemickém složení lepenek a kartonů pro výrobu obalů, o rozdílech v uložení do papírových, lepenkových a plastových obalů. Účastníci workshopu se následně naučili odstraňovat razítka z emulzní vrstvy za pomoci různých metod (obr. 7). Na konkrétním případě bylo demonstrováno i odstraňování emulzní vrstvy přilepené na sklo pasparty rámu. Na připravených poškozených fotografiích byl předveden postup lepení roztržených a popraskaných fotografií, dále čištění (obr. 8), lepení a fixace rozbitých skleněných negativů na novou skleněnou podložku, včetně řezání podložního skla. Na samý závěr workshopu proběhlo zhodnocení a rekapitulace představených postupů a zásahů a byla zhodnocena vykonaná práce zúčastněných konzervátorů a restaurátorů.¹⁶

Obr. 7 Výuka účastníků workshopu – snímání fotografií z nevhodné podložky a odstraňování razítek ze vzorků fotografií

Obr. 8 Výuka účastníků workshopu – seznamování se s různými prostředky pro čištění, testování na vzorcích fotografií

¹⁶ Závěrečné předání absolventských diplomů celkově podtrhla velmi neformální a přátelská atmosféra celého podniku, který ovšem předvedl konkrétní výsledky okamžitě uplatnitelné v dení praxi účastníků.

V týdnu, kdy probíhal workshop, česká delegace absolvovala ještě některá oficiální jednání a návštěvy dalších kulturních institucí. Mimo jiné šlo o Kubánský historický institut (Instituto de Historia de Cuba). Zde kurátor Luis Alberto Montes de Oca Colina kladně ocenil práci české delegace a předvedl pracoviště institutu (včetně např. etylenoxidové dezinfekční komory), který je ovšem těsně před stěhováním do nových prostor (obr. 9). Nakonec českou delegaci přijal prezident Institutu René Gonzáles Barrios, jenž projevil velký zájem o další spolupráci s českou stranou, např. v možném dalším vzdělávání obou místních konzervátorek. Poslední navštívenou institucí byla tzv. Kubánská fototéka (Fototeca de Cuba) – de facto kubánské muzeum fotografie, instituce s bohatými fotografickými sbírkami, která se velmi aktivně věnuje současné kubánské fotografii, případně pravidelně představuje i fotografickou tvorbu ostatních zemí jihoamerického regionu.

Obr. 9 Návštěva Kubánského historického institutu (Instituto de Historia de Cuba) a průvodce kurátor Luis Alberto Montes de Oca Colina

Závěr

Kubánská „výprava“ či „expedice“ restaurátorského oboru FAMU do Havany poukázala na mnoho společných problémů a témat, která v oblasti péče o fotografické materiály řeší jak česká, tak i kubánská strana. Z tohoto pohledu je možno projekt považovat za velmi úspěšný, především také proto, že otvírá možnost další spolupráce a rozvoje vzájemných odborných kontaktů. Česká delegace získala nové podněty pro experimenty s hubením hmyzu, funkčností lepidel v subtropickém pásmu, pro využití alternativních materiálů apod. Kubánské straně byly naopak zprostředkovány aktuální poznatky z celého oboru. Za patrně nejhmatatelnější výsledek společné práce je možno považovat kubánské rozhodnutí o založení specializované konzervátorské dílny zaměřené na konzervaci fotografických materiálů, k jejímuž dalšímu rozvoji hodlá obor restaurování fotografie přispívat jak materiálně, tak i odbornou a organizační výpomocí. Rozvoj vzájemných česko-kubánských kontaktů v této oblasti tak může během několika málo let získat na velké intenzitě prospěšné jistě oběma stranám této odborné a vědecké výměny.